

СУЧАСНИЙ СТАН АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ТА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ АЕРОПОРТІВ УКРАЇНИ

CURRENT SITUATION ON THE AIR TRANSPORTATION MARKET AND THE FORMATION OF THE STRATEGIC AIMS OF THE DEVELOPMENT OF AIRPORTS IN UKRAINE

У статті розглянуто тенденції розвитку авіаційної галузі України в період світової глобалізації та лібералізації на ринку повітряних перевезень. Представлені основні виробничі показники та проведений аналіз пасажиропотоку дали змогу визначити найбільш ймовірні об'єкти реконструкції та стратегічні цілі розвитку аеропортів України.

Ключові слова: авіакомпанії, аеропорти, пасажиропотік, пасажиро-кілометри, стратегія розвитку, середній коефіцієнт зайнятості пасажирських крісел.

В статье рассмотрены тенденции развития авиационной отрасли Украины в период мировой глобализации и либерализации на рынке воздушных перевозок. Представленные основные производственные показатели и проведенный анализ пассажиропотока позволили определить наиболее

вероятные объекты реконструкции и стратегические цели развития аэропортов Украины.

Ключевые слова: авиакомпании, аэропорты, пассажиропоток, пассажиро-километры, стратегия развития, средний коэффициент занятости пассажирских кресел.

The article discusses trends of the aviation industry development in Ukraine during the period of globalization and liberalization. The main production indicators are presented and passenger traffic is analyzed. These indicators allowed identifying the most important objects of reconstruction and to propose the future development strategy of airports in Ukraine.

Key words: airlines, airports, passenger traffic, passenger-kilometers, development strategy, load factor.

УДК 656.7.072.«712»(045)

Геєць І.О.

к. е. н., доцент,
доцент кафедри економіки
Національний авіаційний університет

Боравльов Д.В.

магістр
Національний авіаційний університет

Постановка проблеми. Транспорт є однією з базових галузей національної економіки, ефективно функціонування якої є необхідною умовою для забезпечення обороноздатності, захисту економічних інтересів держави, підвищення рівня життя населення.

Темпи зростання повітряних перевезень випереджають показники інших галузей економіки. Попит на авіаперевезення тісно пов'язаний з рівнем економічного розвитку, водночас повітряні перевезення самі є потужним стимулом до розвитку. Ринок послуг цивільної авіації є динамічним і схильним до великого впливу загальносвітової економічної кон'юнктури. Внесок ринку послуг цивільної авіації в локальну, регіональну і світову економіку складається з прямого ефекту та мультиплікаційного ефекту пов'язаних з ним галузей. Тому особливо актуальним є аналіз діяльності авіаційного транспорту та аеропортів України як стратегічного напрямку розвитку економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню розвитку авіаційного транспорту та аеропортів присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них слід назвати таких, як О.В. Ареф'єва, А.С. Борисенко, Д.А. Бугайко, Т.А. Габрієлова, В.М. Загорулько, Е.В. Костроміна, Ю.Ф. Кулаєв, Н. Ленуар, К.В. Марінцева, І.Г. Михальченко, Н.Є. Полянська, Г.М. Юн.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз розвитку авіаційних підприємств України та надання практичних рекомендацій щодо майбутньої стратегії розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Упродовж 2016 року на ринку пасажирських та вантажних авіаперевезень України працювали 29 вітчизняних авіакомпаній (рис. 1).

Згідно зі статистичними даними за 2016 рік українськими авіакомпаніями виконані 79,5 тис. комерційних рейсів (за 2015 рік – 66,3 тис. рейсів).

Кількість перевезених пасажирів збільшилась порівняно з попереднім роком на 31,3% та склала 8 277,9 тис. осіб (рис. 2).

Обсяги перевезень вантажів та пошти зросли на 5,2% та склали 74,3 тис. тонн, кількість перевезених пасажирів збільшилась на 2,1% та перевищила показник «пікового» 2013 року, що свідчить про відновлення українського ринку пасажир-

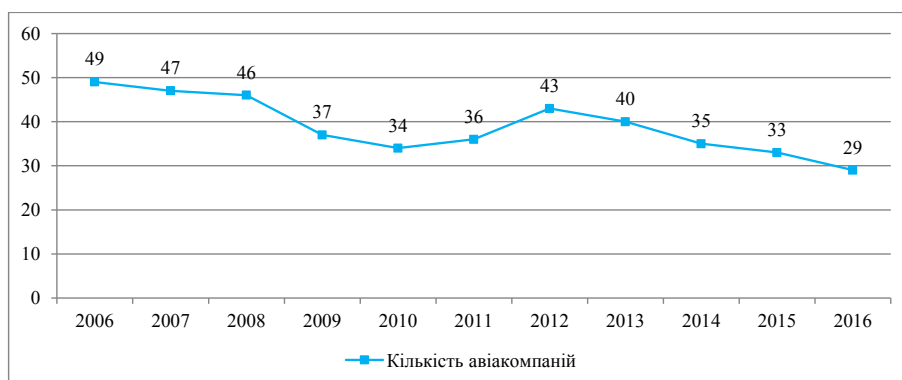

Рис. 1. Кількість українських АК, які здійснювали комерційні перевезення пасажирів, вантажів та пошти (шт.)

ських авіаперевезень після спаду 2014–2015 років.

За підсумками 2016 року 95% загальних обсягів пасажирських перевезень виконані 6 провідними авіакомпаніями, такими як «Міжнародні авіалінії України», «Азур Ейр Україна», «Роза вітрів», «ЯнЕйр», «Браво» та «Атласджет Україна» (табл. 1) [6].

Авіакомпанією «Міжнародні авіалінії України» забезпечено зростання обсягів пасажирських перевезень порівняно з попереднім 2015 роком на 24,9%, авіакомпаніями «АзурЕйр Україна» – на 17%, «Роза вітрів» – на 75,8%, «ЯнЕйр» – в 6,8 рази, «Атласджет Україна» – в 10,5 разів (здійснює перевезення з вересня 2015 року). Також слід відзначити, що п'яту позицію за обсягами зайняла авіакомпанія «Браво», яка почала виконувати пасажирські перевезення у квітні поточного року (табл. 2) [5].

Позитивна динаміка, яка зафіксована у 2016 році, пов'язана перш за все з розвитком сектору міжнародних повітряних перевезень. Середній коефіцієнт зайнятості пасажирських крісел на

міжнародних регулярних рейсах українських авіакомпаній у звітному періоді склав 78,2%, на внутрішніх регулярних – 73,3% (проти 79,4% та 71% відповідно у 2015 році) (рис. 3) [6].

Рис. 2. Внутрішній та міжнародний пасажиропотік України (тис. ос.)

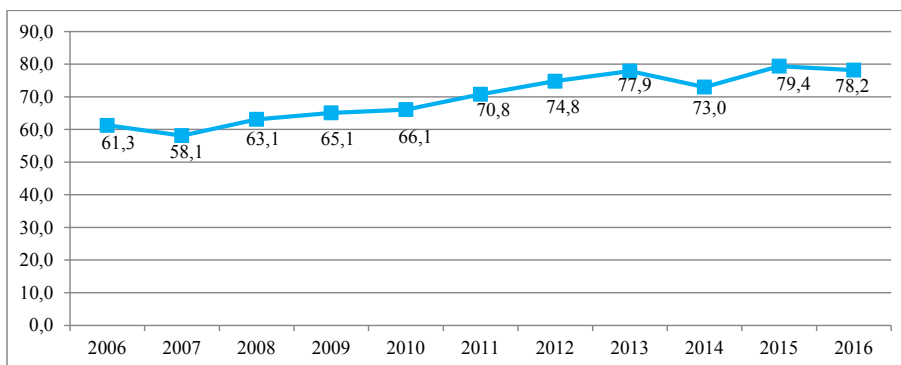

Рис. 3. Середній коефіцієнт зайнятості пасажирських крісел на міжнародних регулярних рейсах українських авіакомпаній

Таблиця 1

Діяльність українських авіакомпаній (тис. ос.)

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Перевезено пасажирів	6 106,5	7 504,8	8 106,3	8 110,4	6 475,2	6 304,3	8 277,8
зокрема, міжнародні	5 144,3	6 328,5	6 820,9	6 900,3	5 828,6	5 679,6	7 475,3
з них на регулярних рейсах	3 046,7	4 324,5	4 693,6	4 388,3	3 924,7	4 019,9	4 944,1
внутрішні	962,2	1 176,3	1 285,4	1 210,1	646,6	624,7	802,5
з них на регулярних рейсах	903,5	1 127,9	1 236,5	1 165,3	629,2	611,5	791,9

Таблиця 2

Виконані пасажиро-кілометри українських авіакомпаній, (млн. пас.-км)

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Виконані пасажиро-кілометри	10 954,5	13 771,2	14 405,6	12 565,4	11 579,0	11 363,5	15 532,6
зокрема, міжнародні	10 392,6	13 110,5	13 707,5	11 890,2	11 261,1	11 080,5	15 168,4
з них на регулярних рейсах	6 473,7	9 447,0	9 702,7	7 441,5	7 326,1	7 787,5	10 294,8
внутрішні	561,9	660,7	698,1	675,2	317,9	283	364,2
з них на регулярних рейсах	531,9	640,1	675,1	651,7	306,6	274,6	354,8

Регулярні польоти між Україною та країнами світу упродовж 2016 року здійснювали 10 вітчизняних авіакомпаній до 42 країн світу та 28 іноземних авіакомпаній до 27 країн світу, зокрема 2 нові («SprintAir» з Польщі та «AirSerbia» з Сербії). Українськими авіакомпаніями перевезено 4 944,4 тис. пасажирів, іноземними – 3 847,5 тис. пасажирів (зростання на 23% та 2,1% відповідно). Впродовж 2016 року, відповідно до затвердженого розкладу руху, вітчизняними авіакомпаніями розпочато експлуатацію на регулярній основі 27 міжнародних авіаліній, іноземними авіакомпаніями – 13 авіаліній [10].

Мало місце значне зростання (на 52,5%) кількості перевезених пасажирів вітчизняними авіакомпаніями на міжнародних рейсах на нерегулярній основі, за звітний рік 15 українськими авіакомпаніями перевезено 2 531 тис. пасажирів. Найбільші обсяги таких перевезень (91%) припадають на 5 авіакомпаній, таких як «Міжнародні авіалінії України», «АзурЕйр Україна», «Роза вітрів», «ЯнЕйр» та «Браво».

Регулярні внутрішні пасажирські перевезення між 9 містами України виконували 5 вітчизняних авіакомпаній, перевезено 791,9 тис. пасажирів (зростання порівняно з 2015 роком на 29,5%) [6].

Комерційні рейси вітчизняних та іноземних авіакомпаній обслуговували 19 українських аеро-

портів та аеродромів. Поштовантажопотоки збільшились на 24,7% та склали 42,9 тис. тонн [9].

За підсумками року кількість відправлених та прибулих повітряних суден склала 133,2 тисячі (проти 120,7 тисяч за 2015 рік) (рис. 4) [10].

ДП ОПР «Украерорух» упродовж року обслуговано 214,3 тис. польотів проти 234,9 тисяч за 2015 рік. Кількість обслугованих польотів, виконаних літаками та вертольотами авіакомпаній України, збільшилась на 17,6%, кількість польотів, виконаних іноземними авіакомпаніями, скоротилась на 19,9%.

Україна, зробивши ставку на залізницю та автотранспорт, останні 25 років майже не займалася питаннями відродження авіатранспорту.

Фактично з 50 постійно діючих аеропортів станом на 1991 рік, які сполучали Україну зі світом, маємо сьогодні до 20 аеропортів, з яких 2/3 потребують реконструкції та суттєвого переоснащення (рис. 5).

Слід зазначити, що сьогодні близько 98% загальних пасажиропотоків та поштовантажопотоків сконцентровано в 7 провідних аеропортах, таких як «Бориспіль», «Київ (Жуляни)», «Одеса», «Львів», «Харків», «Дніпропетровськ» та «Запоріжжя». Аеропортом «Бориспіль» завдяки вдалій реалізації вибраної «хабової» стратегії розвитку досягнуте зростання кількості обслугованих пасажирів порівняно з 2015 роком на 18,8% (табл. 3) [9].

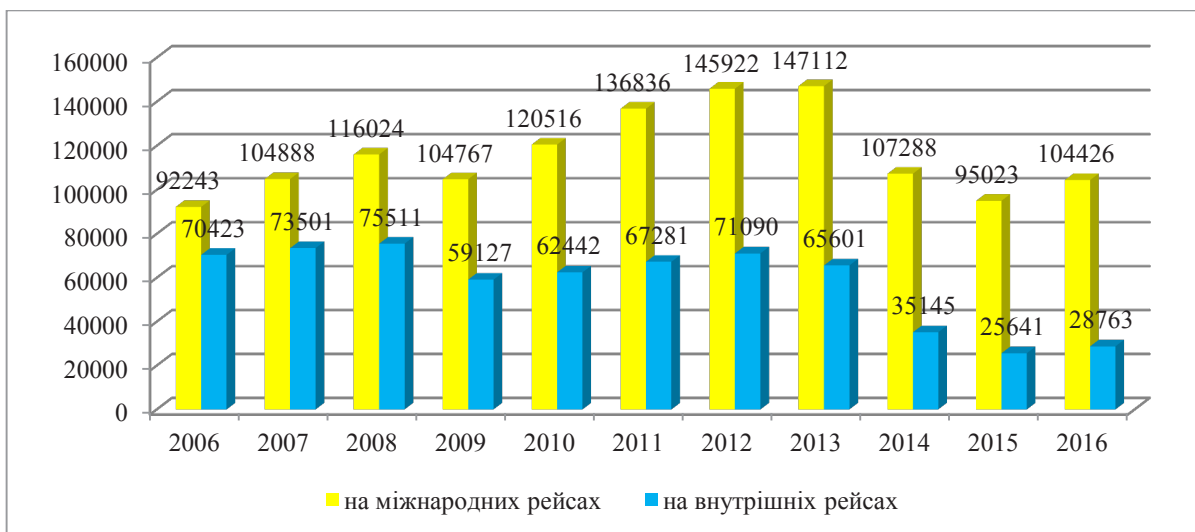

Рис. 4. Відправлено та прибуло повітряних суден з аеропортів України (од.)

2016 рік	Кількість польотів		Порівняння 2016 року з 2015 роком
Всього	214 262		-8,8%
Українські авіакомпанії;	81 885;		- 38,2 %;
іноземні авіакомпанії	132 377		- 61,8 %
Внутрішні польоти;	23 407;		- 10,9%;
польоти з вильотом/посадкою;	104 565;		- 48,8%;
транзитні польоти	86 290		- 40,3%
			-26,6%

Рис. 5. Оцінка кількості польотів на авіаційному ринку України за 2016 рік

Зростання пасажиропотоків мало місце і в іншому столичному аеропорту «Київ (Жуляни)» (на 19,4%), а також майже в усіх регіональних аеропортах України. Зокрема, кількість пасажирів, обслугованих аеропортом Рівного, зросла у 8,6 разів, аеропортами «Вінниця» – у 6,6 разів, «Івано-Франківськ» – у 3,9 разів, «Кривий Ріг» – у 6,4 разів, «Запоріжжя» – у 2,2 разів, «Харків» – на 60,1%, «Львів» – на 29,4%, «Одеса» – на 8,9%, «Херсон» – на 1,6%. Скорочення пасажиропотоків за підсумками звітного року спостерігалось в аеропортах «Дніпропетровськ» (на 17,7%) та «Ужгород» (на 75,7%). Пасажиропотоки через аеропорти України зросли на 20,9% та становили 12 929,9 тис. осіб [9]. За підсумками 2016 року кількість відправлених та прибулих повітряних суден становила 133,2 тисяч (проти 120,7 тисяч за 2015 рік). Поштовантажопотоки збільшились на 24,7% та склали 42,9 тис. тонн (табл. 4).

За січень-листопад 2017 року обсяги пасажирських перевезень українських авіакомпаній зросли порівняно з відповідним періодом 2016 року на 51,9% та склали 1 235,2 тис. осіб, зокрема міжнародні – на 55,2% та склали 1 105,8 тис. осіб. Пасажиропотоки через аеропорти України збільшились на 37,4% та становили 1 948,7 тис. осіб, зокрема в міжнародному сполученні зросли на 39,3% та становили 1 687 тис. осіб [5].

Згідно з даними АСІ українці є однією з найменш «літаючих» націй Європи. Послугами авіа-

перевезень користується сьогодні менше 5% громадян. Є принаймні дві причини цього явища:

– слабка економіка, що породжує низькі доходи українського населення, як наслідок, неспроможність покрити туристичні витрати в Європі (оскільки вартість квитка становить в середньому 1/10 всіх витрат на подорожі);

– нерозвинена промоція доступних місць для відпочинку, зокрема в безвізових (раніше) країнах; українські аеропорти, згідно з даними АСІ, є одними з найбільш швидко зростаючих [1].

Метою стратегії розвитку авіаційного транспорту та аеропортів України є формування в Україні системи законодавства авіатранспортної галузі на основі регламентів і директив Європейського Союзу, а також створення сприятливих організаційних, податкових, митних, інвестиційних та кредитно-грошових умов для зростання обсягів перевезень пасажирів, вантажів і пошти на внутрішньому та міжнародному ринках вітчизняними авіакомпаніями; організації нових робочих місць в авіатранспортній галузі та суміжних сферах; розширення географії повітряного сполучення України; реалізації авіаційного транзитного потенціалу України тощо. Можна визначити основні стратегічні цілі, які представлені на рис. 6 [3].

Для реалізації поставлених цілей визначені найбільш ймовірні об'єкти реконструкції в аеропортах (рис. 7).

Таблиця 3

Питома вага провідних аеропортів у загальних обсягах пасажирських перевезень через аеропорти України (%)

Назва аеропорту	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Бориспіль	65,3	64,4	60	52,3	63,2	68	66,9
Дніпропетровськ	3,3	3,4	3,1	3	4,1	3,2	2,2
Донецьк	6	6,7	7,1	7,3			
Київ (Жуляни)	0,3	3,8	6,1	12,1	10	8,8	8,7
Львів	4,7	2,4	4,1	4,6	5,4	5,3	5,7
Одеса	6,9	6,6	6,4	7,1	7,9	8,9	8
Сімферополь	8,2	7,7	7,9	8			
Харків	2,4	2,5	3,6	4	4	3,5	4,6

Таблиця 4

Відправлено та прибуло повітряних суден в аеропортах України

Показник	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Відправлено та прибуло повітряних суден	182 958	204 117	217 012	212 713	142 433	120 664	133 189
зокрема, в міжнародному сполученні	120 516	136 836	145 922	147 112	107 288	95 023	104 426
з них регулярними рейсами	83 808	99 843	107 047	105 632	81 365	74 968	80 459
у внутрішньому сполученні	62 442	67 281	71 090	65 601	35 145	25 641	28 763
з них регулярними рейсами	41 972	42 853	43 750	36 979	20 944	17 330	21 051

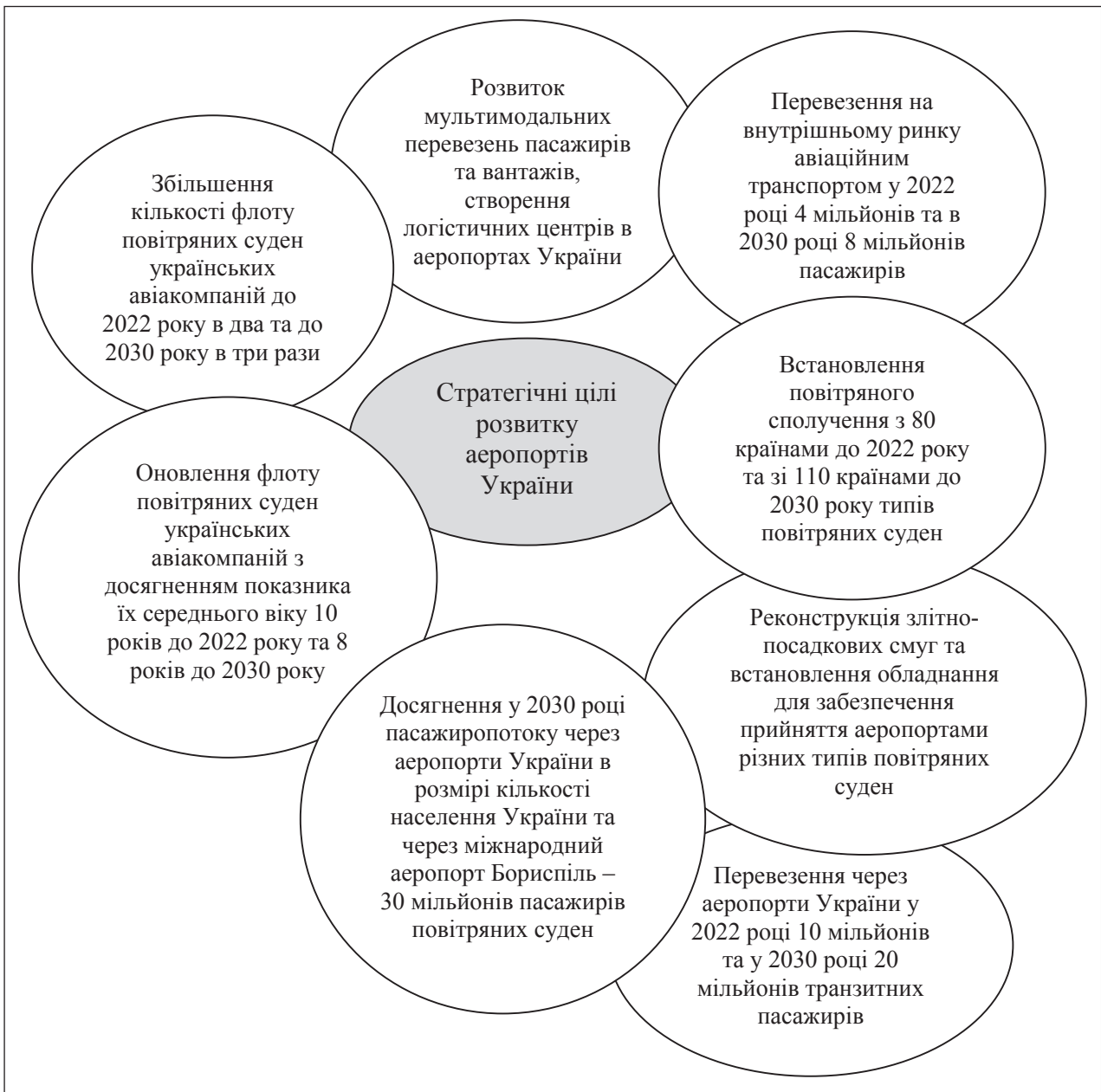

Рис. 6. Стратегічні цілі розвитку аеропортів України

Джерело: розроблено авторами

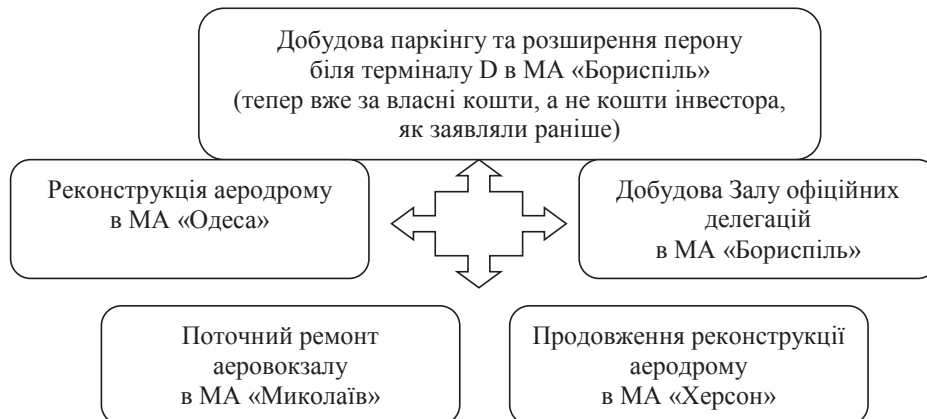

Рис. 7. Найбільш ймовірні об'єкти реконструкції в аеропортах

Джерело: розроблено авторами

З-поміж усіх регіональних аеропортів найбільшу увагу варто приділяти міжнародним аеропортам «Одеса» та «Херсон», адже саме тут триває реконструкція. Для розвитку регіональних аеропортів критично важливим є також залучення бюджетних авіакомпаній.

Розширення сегменту доступних авіап перевезень є запорукою розвитку авіаційної галузі. Лоу-кост, або авіакомпанії, які готові працювати в низькому ціновому сегменті, є ключовими факторами, які стимулюватимуть розвиток регіональних аеропортів, а також супутньої транспортної інфраструктури в Україні. Лоу-кост – шанс наростити обсяги перевезень, збільшити надходження від неавіаційної діяльності, поліпшити туристичну привабливість регіону і, як наслідок, стимулювати його економічний розвиток.

Висновки з проведеного дослідження.

Проведений аналіз вітчизняних авіап перевезень показав, що доля України у світовому обсязі невелика (близько 0,23%), а її більшу частину складають міжнародні авіап перевезення. Водночас темпи зростання обсягу авіап перевезень в українському сегменті ринку, незважаючи на нестабільність військово-політичної та економічної ситуації в країні, є оптимістичними для прогнозування майбутнього розвитку авіаційних перевезень в Україні. Ріст основних показників роботи цивільної авіації України демонструє зростаючу зацікавленість до авіаційних перевезень. Також з 1 січня 2018 року авіакомпанія «МАУ» почала експлуатувати три нові напрямки до Канади, Данії та Індії.

Враховуючи вищесказане, можемо дійти висновку, що ринок пасажирських авіаційних перевезень України має достатні передумови для свого успішного розвитку. Насамперед це обумовлене значним зростанням обсягів пасажирських перевезень авіаційним транспортом, створенням нових авіакомпаній в Україні, а саме авіакомпаній типу лоу-кост, входженням в авіаційний простір України нових іноземних авіакомпаній, відкриттям нових повітряних ліній українських перевізниками, схваленням безвізового режиму з країнами ЄС, модернізацією наявної інфраструктури аеропортів та їх розвитку з урахуванням сучасних вимог.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Геєць І.О. Формування соконкурентної стратегії розвитку регіональних аеропортів та хабів. Проблеми системного підходу в економіці. 2017. № 1 (57). С. 64–72.
2. Державний комітет статистики України. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Концепція Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 березня 2008 року № 506-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/506-2008-D1%80/print1361268612000307>.

4. Омеляненко С.Л. Прогнозування розвитку аеропортів України і оцінка ефективності їх функціонування: дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.07.04. Київ, 2004. 246 с.

5. Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. Державна статистична звітність. Київ: Державна авіаслужба України, 2013. URL: <http://www.avia.gov.ua/documents/formi-zv-dok/dergstat-zv>.

6. Підсумки діяльності авіаційної галузі України за 2016 рік / Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. URL: <http://www.avia.gov.ua/documents/diyalnist/pidsumki%20dijalnosti>.

7. Стратегічний план розвитку Державного підприємства «Міжнародний аеропорт «Бориспіль»» в період 2015–2019 років, затверджений Міністерством інфраструктури України 28 червня 2015 року.

8. Дихне Є. Стратегічний менеджмент в аеропортах. 2016. URL: <http://kbp.aero>.

9. Boryspil International Airport Annual report. URL: <http://kbp.aero>.

10. Total air traffic of passengers, by scope, type of flight and period / National Statistics Institute. URL: <http://www.ine.es/jaxi/tabla.do>.

REFERENCES:

1. Heiets I.O. (2017) Formuvannja sokonkurentnoji strateghiji rozvytku regionalnykh aeroportiv ta habiv [Formation of a cooperative strategy for the development of regional airports and Hubs]. Kyiv: NAU. pp. 64–72 (in Ukrainian).
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2017) Sotsialni indykatory rivnia zhyttia naseleння [Social indicators of living], Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo (in Ukrainian).
3. Kabinet Ministriv Ukrainy (2008) Konceptcija Derzhavnoji ciljovoji prohramy rozvytku aeroportiv na period do 2020 roku, Kyjiv. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/506-2008-D1%80/print1361268612000307> (in Ukrainian).
4. Omeljanenko S.L. (2004) Proghnozuvannja rozvytku aeroportiv Ukrainy i ocinka efektyvnosti jikh funkcionuvannja [Forecasting the development of airports in Ukraine and assessing the effectiveness of their functioning] (PhD Thesis), Kyiv (in Ukrainian).
5. Derzhaviasluzhba Ukrainy (2013) Oficijnyj sajт Derzhavnoji aviacijnoji sluzhby Ukrainy. Derzhavna statystychna zvitnistj, Kyjiv. URL: <http://www.avia.gov.ua/documents/formi-zv-dok/dergstat-zv> (in Ukrainian).
6. Derzhaviasluzhba Ukrainy (2017) Pidsumky dijalnosti aviacijnoji ghaluzi Ukrainy za 2016 rik, Kyjiv. URL: <http://www.avia.gov.ua/documents/diyalnist/pidsumki%20dijalnosti> (in Ukrainian).
7. Ministerstvo infrastruktury Ukrainy (2017) Strateghichnyj plan rozvytku Derzhavnogho pidpryemstva "Mizhnarodnyj aeroport "Boryspilj" v period 2015–2019 rr., Kyiv (in Ukrainian).
8. Dykhne J. (2017) Strateghichnyj menedzhment v aeroportakh, Kyiv. URL: <http://kbp.aero> (in Ukrainian).
9. Total air traffic of passengers, by scope, type of flight and period / National Statistics Institute. URL: <http://www.ine.es/jaxi/tabla.do>.

Heiets I.O. PhD in Economics and Corporate Management
Associate Professor the Department of Economics
National Aviation University**Boravlov D.V.**Master
National Aviation University**CURRENT SITUATION ON THE AIR TRANSPORTATION MARKET AND THE FORMATION
OF THE STRATEGIC AIMS OF THE DEVELOPMENT OF AIRPORTS IN UKRAINE**

The air transport industry has experienced a rapid development followed by an average annual growth rate equal to almost 10 per cent over the past 55 years. On the Ukrainian air transportation market, the national airlines carried 4,944,400 passengers, and the foreign airlines carried 3,487,500 passengers (an increase equal to 23% for national airlines and 2.1% for foreign airlines in comparison with 2015). Taking into consideration that Ukraine has temporarily lost two large airports, in particular the Simferopol International Airport and the Donetsk International Airport, it is safe to say that the air transportation market has overpowered the crisis. 29 Ukrainian airlines (19 of which are engaged in passenger transportation) performed 79.5 thousand commercial flights in 2016, compared to 66.3 thousand flights in 2015. 10 Ukrainian airlines are currently performing scheduled flights to 42 countries and 28 foreign airlines, in turn, to 27 countries. The analysis of the national air transportations has shown that the share of Ukraine in the global volume of passenger traffic is not significant, namely 0.23%, and most of which are international air transportations. Moreover, despite the instability of the military, political and economic situations in the state, the growth rate of air traffic in the Ukrainian segment of the global aviation market is optimistic for predicting the future development of air transportation in Ukraine.

The rapid development of the Ukrainian civil aviation has led to the growing interest pertaining to the national air transportation market.

Taking into account all mentioned above, we can conclude that the national air transportation market has got certain perspectives for successful development. First of all, this contention can be justified by a significant growth in passenger transportation by air, the establishment of new airlines in Ukraine, namely low-cost airlines, the activities of new foreign airlines in Ukraine's airspace, the opening of new airways by Ukrainian carriers, the approval of the visa-free regime with the EU countries, modernization and development of the existing airport infrastructure in compliance with modern requirements.